

Dr. Ciprian PĂUN

**DREPTUL AFACERILOR
TEORIA. PROFESIONIȘTII. IMPOZITAREA**

Dr. CIPRIAN PĂUN

**DREPTUL AFACERILOR
TEORIA. PROFESIONIȘTII.
IMPOZITAREA**

Universul Juridic
București
-2015-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2015, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI STAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PĂUN, CIPRIAN

Dreptul afacerilor: teoria, profesioniștii, impozitarea /

dr. Ciprian Păun. - București : Universul Juridic, 2015

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-595-7

347.7(498)

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

INTRODUCERE

În concepția contemporană, un stat puternic și aplecat asupra problemelor cetățenilor săi se compune din combinația a trei forțe: forța progresistă a concurenței, supremația dreptului și valorile ideale ale societății¹. Stabilitatea unei democrații și a unei economii de piață are nevoie de instrumente juridice de control al inechităților existente în societate și generate de asumarea unor poziții dominante de către anumiți comercianți sau indivizi aflați în căutarea maximizării profiturilor cu orice risc.

Sistemele din lumea contemporană se deosebesc de cele încă existente în secolul al XIX-lea prin aceea că gradul de libertate asigurat de cadrul juridic general nu mai implică din capul locului deosebiri între oameni sau entități comerciale. Cu toate acestea, în contemporaneitate lipsa de garanții juridice pentru proprietatea cetățeanului generează o temere față de investiții. Când aceste garanții sunt codificate în sistem constituțional sau normativ ritmul de dezvoltare a păturilor sărace ale societății se accelerează, diferențele de venituri de reduc, iar economia în ansamblul ei devine mai dinamică². Orice sistem economic își poate crea propria ordine juridică. Sistemele dictatoriale creează un aparat coercitiv înzestrat cu reglementări prohibitive pentru a descuraja orice încercare a cetățenilor de a ieși din conduita economică, socială și politică impusă de autorități.

Economia de piață este strâns legată de conceptul de „stat de drept”. Expresia „stat de drept” nu reprezintă doar o formulă juridică abstractă, ci desemnează o realitate concretă, acea formă de organizare a puterii de stat raționalizată prin raportarea ei constantă și efectivă la sistemul de legi și la principiul respectării libertăților individuale. Dacă în mod curent expresia stat de drept este folosită doar pentru a exprima opoziția dintre regimurile democratice și dictatoriale, teoria statului de drept evocă un sistem în care statul reprezintă personificarea unei ordini juridice ce are la bază principiul ierarhizării normelor. Termenul de stat de drept este traducerea din limba germană a termenului *Rechtstaat* introdus de O. Bähr. În concepția fondatorilor teoriei statului de drept, acesta este un stat în care puterea este subordonată dreptului, toate manifestările statale trebuind să fie legitime și limitate prin drept. Ideile esențiale ale statului de drept pot fi considerate următoarele: libertățile persoanei umane reclamă garanții ale securității și dreptății, prin primatul dreptului și în special al Constituției, moderarea exercitării puterii reclamă organizarea și adaptarea funcțiilor organelor etatice și un sistem normativ ierarhizat. Doctrina statului de drept s-a dezvoltat în jurul câtorva principii complementare: subordonarea guvernanților față de lege și subordonarea statului față de drept. Statul de drept corespunde unei ordini juridice de tip legal-rațional, care limitează puterea autorității etatice prin norme juridice, oferind garanții pentru exercițiul drepturilor fundamentale ale omului în limita legii și ordinii constituționale,

¹ M. Wolf, *Märkte, Demokratie und Frieden*, în: *Revista Internationale Politik* nr. 3/2005, p. 7.

² L. Balcerowicz, *Libertate și dezvoltare. Economia pieței libere*, București, Ed. Compania, 1998, p. 15-16.

care încearcă să realizeze o conciliere între libertate și autoritate. Dacă înțelegem statul ca o comunitate socială, aceasta poate să fie constituită doar printr-o ordine normativă¹.

Cultul legii implică o nouă viziune asupra democrației, care nu mai este doar un instrument între altele, ci devine în societățile contemporane o formă de participare a cetățenilor la luarea deciziilor și de garantare a drepturilor și libertăților. Statul de drept devine astfel un element esențial al unei democrații largite, în care noi actori își fac simțită prezența. Însă orice ordine juridică este lipsită de suport în măsura în care nu își găsește fundamentul în societate².

Afacerile, tranzacțiile comerciale sunt de esența economiei de piață. Statul nu intervine, de regulă, ca actor în lumea afacerilor. El se mărginește la a prestabilii cadrul în care antreprenorul își desfășoară afacerile, supraveghează respectarea principiilor concurenței loiale și intervine în momentul în care sunt încălcate normele legale imperative.

Din punct de vedere al întrepătrunderii între drept și economie, anii '60 au adus o serie de clarificări și au generat organizarea disciplinelor „Analizei economice a dreptului”. În anul 1961 au apărut două articole care au schimbat lumea gândirii juridice. Când Roland Coase de la University of Chicago și Guido Calabresi de la University of Yale au publicat articolele lor „The problem of Social Cost”, respectiv „Some Thoughts on Risk Distribution and the Law of Torts”, lumea juridică a înțeles esența mesajului comun al unui jurist și al unui economist. Analiza economică a dreptului încearcă să explice dreptul plecând de la definirea economiei de piață. Susținătorii acestei discipline analizează principiul optimă alocării a resurselor pentru aplicarea coerentă și eficientă a dreptului. „Costurile sociale” trebuie internalizate, iar costurile tranzacțiilor trebuie minimalizate³.

Pentru economiștii mișcării drepturilor de proprietate, dreptul nu este altceva decât o activitate socială al cărei scop este de a contribui la creșterea surplusului economic prin definirea regulilor care contribuie la scăderea nivelului costului tranzacțiilor în interiorul societății⁴.

Deși apărută în SUA, disciplina „Analizei economice a dreptului” a cunoscut o dezvoltare foarte puternică în Europa și în special în Germania. Cele mai importante lucrări aparțin lui Peter Behrens, *Die ökonomische Grundlagen des Rechts* (1986), Horst Eidenmüller, *Effizienz als Rechtsprinzip* (1998). Una din ultimele lucrări în domeniu care sintetizează experiența americană și adaugă pragmatismul german este Michael Adams, *Oekonomische Theorie des Rechts. Konzepte und Anwendungen*, Peter Lang Verlag, 2002.

Michael Adams a devenit profesor de drept al economiei în 1986 la Facultatea de Economie a Universității din Hamburg. Stilul lui Adams este de a aplica concret formule economice pentru a analiza eficiența măsurilor legale. Ori de câte ori se face apel la reglementarea juridică a afacerilor, doctrina încearcă să găsească formule justificative de definire a faptelor sau actelor de comerț pentru a integra ansamblul reglementărilor privind afacerile în categorii cum sunt: dreptul comercial, dreptul afacerilor, dreptul economiei etc.

¹ I. Deleanu, *Drept constituțional și instituții politice*, București, Ed. Europa Nova, 1996; H. Kelsen, *Doctrina pură a dreptului*, București, Ed. Humanitas, 2001.

² A se vedea teoretizarea statului de drept în: C. Părvulescu, *Politici și instituții politice*, Ed. Trei, București, 2002, p. 50-51 și teoretizarea conceptului de „Rechtsstaat” în: J. Ipsen, *Staatsrecht I Staatsorganisationsrecht*, Luchterhand Verlag, Neuwied, 2001, p. 177-237.

³ Colectiv, *BGB Kommentar*, Palandt, 55 Aufl., C.H. Beck Verlag, München, 1996, p. 6.

⁴ Gh. Popescu, *Evoluția gândirii economice*, Ed. George Barițiu, Cluj-Napoca, 2002, p. 1017.

Studentii economiști trebuie înzestrați cu instrumentele juridice necesare înțelegerii fenomenului economic și este necesar să li se prezinte instituțiile fundamentale ale dreptului privat, dar și public, pentru a reuși să deprindă abilitățile de analiză, prospecție și anticipare a întregului spectru al economiei. Într-un secol în care afacerile se derulează în timp foarte scurt este greu de presupus că fiecare manager sau economist se poate consulta în timp util cu un jurist.

Cu toate acestea, disciplinele propuse până acum de planurile de învățământ din România, reunite sub denumiri incitante, nu ofereau în fapt decât fundamente teoretice, cum sunt definirea faptelor de comerț sau prezentarea societăților comerciale.

Concluzionăm cu o remarcă a celebrului profesor Richard Posner: „Când eram student al facultății de drept, dreptul îmi semăna cu un ansamblu de reguli, proceduri și instituții nerelaționate. Științele economice mi-au relevat «structura profundă» a dreptului care genera coerență”¹.

¹ A se vedea R. Posner, *Values and Consequences: An Introduction to Economic Analysis of Law*, Chicago Working Paper in Law and Economics nr. 53, 1998, p. 9.

Tema I

Definirea conceptuală a dreptului afacerilor

Secțiunea 1

Definirea conceptuală a dreptului afacerilor

Epoca în care „dreptul comercial” domina planurile de învățământ ale facultăților cu profil economic a apus.

Dacă privim în evoluția sa istorică, în perioada interbelică dreptul comercial se întâlnește în învățământul economic sub titulatura „drept industrial”, desemnând un „drept autonom în care se integrează și studiul întreprinderii comerciale pe plan privat, adică protecția proprietății industriale, a mărcilor de fabrică și de comerț a brevetelor de invenție, a numelui comercial etc., raporturile cu personalul auxiliar, concurența neloială etc.”¹.

Din perioada interbelică sensul de drept industrial a evoluat în cadrul unor noi paradigme care pornesc de la studierea dreptului întreprinderii economice ca bază a activității comerciale. Această concepție pornește însă de la rolul întreprinderii în contextul legislației comerciale, existând o serie de state care își bazează legislația economică pe noțiunea de întreprindere². În sistemul german un rol important îl are studierea dreptului comercial în interiorul ramurii de drept – dreptul întreprinderii³, cu toate că ramura de drept comercial⁴ funcționează distinct, cuprinzând doar ansamblul normelor juridice care reglementează faptele de comerț ale comercianților, contractele comerciale, reprezentarea comercială, firma comercială, în timp ce dreptul societăților comerciale se studiază distinct și cuprinde normele de organizare și funcționare a societăților comerciale⁵. În Franța, chiar dacă se folosesc denumiri specifice ca dreptul întreprinderii sau drept economic – acesta din urmă având o sferă de cuprindere mai largă, termenul cel mai des folosit este de dreptul afacerilor. Dreptul afacerilor are menirea de a reprezenta un drept „microeconomic” al întreprinzătorului, universul său de instrumente juridice necesare dezvoltării afacerii, în opoziție cu dreptul macroeconomic, care reglementează economia în ansamblul său. El cuprinde și elemente de drept public (drept fiscal, dreptul muncii), însă gravitează în jurul nucleului de drept civil, insistând pe normele de desfășurare a activității comerciale⁶.

¹ A se vedea M. Rotondi, *Tratato di diritto industriale*, I, Padova, 1929 citat de I.L. Georgescu în *Drept comercial român*, ed. 2002, Ed. All Beck, București, p. 104.

² A se vedea I.L. Georgescu, *op. cit.*, p. 45, 46.

³ H. Oppikofer, *Das Unternehmensrecht in geschichtlicher- vergleichende r- und rechtspoliticher-Betrachtung*, Verlag J.C.B. Mohr, Tübingen, 1927.

⁴ A se vedea P. Bülow, *Handelsrecht*, 4. Aufl. 2001, Tübingen.

⁵ U. Eisenhardt, *Gesellschaftsrecht*, Verlag C.H. Beck, München, 1994.

⁶ A se vedea lucrările importante: a lui Y. Guyon, *Droit des affaires*, Tome 1, 8ème ed., Ed. Economica, Paris, 1994, p. 1-3 și Y. Chartier, *Droit des affaires*, PUF, Paris, 1984, p. 20.

A fost rolul doctrinei germane¹ de a readuce în discuție ideea sau redefinirea dreptului economic sau al economiei, așa cum a fost numit de unii autori. Concepția clasică a dreptului economic este aceea de a reprezenta „ansamblul de reguli care consacră intervenția statului în economie.”². Cercetătorii germani au reevaluat sensul de drept economic transformându-l într-un sens macroeconomic de drept al economiei.

În Germania o astfel de disciplină are o tradiție îndelungată³. Ea a urmat o evoluție marcată mai ales de consacrarea constituțională a principiului economiei sociale de piață german care impune statului o serie de obligații intervenționiste în economie⁴. Astfel, în construcția acestui sistem economico-juridic complex a apărut un drept privat al economiei și un drept public al economiei⁵. Dreptul privat al economiei cuprinde o analiză completă a sistemului dreptului privat german, supunând atenției elemente specifice de drept civil, în special teoria actului juridic civil, elemente generale de teoria generală a obligațiilor, contracte civile, elemente de drept comercial și de dreptul societăților comerciale⁶. Dreptul public al economiei cuprinde ca bază fundamentală dreptul administrării economiei, rolul său fiind acela de a pune în aplicare prevederile prevăzute în constituția economică⁷ și să organizeze mijloacele de constrângere statală în activitatea economică. În susținerea cercetării științifice sunt înființate și institute ale dreptului planificării economice, care funcționează în cadrul unor universități germane⁸. Această diviziune a dreptului economic facilitează predarea modulară a instituțiilor de drept în cadrul facultăților de profil economic, facilitând înțelegerea mai facilă a întregului sistem juridic.

O serie de domenii ale dreptului comercial s-au dezvoltat autonom, cum ar fi dreptul bancar, dreptul burselor de valori, dreptul asigurărilor, ele constituind obiecte de studiu separate. Odată cu integrarea europeană, o serie de domenii ale dreptului comercial și-au creat o autonomie proprie: dreptul comunitar al afacerilor, dreptul bancar european⁹ etc.

În noul context legislativ și economic, odată cu punerea în aplicare a noului Cod civil, în contextul în care lumea afacerilor gravitează între reglementări ale dreptului privat și public, pledăm pentru o redefinire a normelor juridice aplicabile afacerilor, însumate sub umbrela generoasă a disciplinei „dreptul afacerilor”. Acesta grupează atât norme aparținând

¹ A se vedea lucrarea unuia din marii specialiști germani W. Timm, *Handels- und Wirtschaftsrecht*, Band 1, Band 2, 2. Aufl. 1999.

² G. Farjat, *Droit économique*, PUF, Paris, 1971, citat de St. Cărpenaru, *Drept comercial român*, Ed. All Beck, 2002, p. 21.

³ A se vedea Meyer, *Wirtschaftsprivatrecht*, 4. Auflage 2002.

⁴ A se vedea o analiză a teoriilor despre intervenția statului în economie în gândirea economică postbelică germană în S. Mureșan, *Ordoliberalism în economia socială de piață a Germaniei postbelice*, Ed. Cartimpex, Cluj-Napoca, 2000.

⁵ A se vedea o analiză a evoluției conceptelor privind dreptul economic și comercial, precum și al întreprinderii în: F. Fabricius, *Grundbegriffe des Handels- Wirtschafts- und Unternehmensrecht*, 5. Aufl. 1978.

⁶ A se vedea un suport de curs la disciplina Drept privat al economiei pentru economiști, la adresa www.jura.uni-mainz.de/~habersack.

⁷ Constituția economică este înțeleasă ca reprezentând ansamblul de reglementări legale care au ca obiect reglementarea, funcționarea și organizarea economiei germane.

⁸ A se vedea Institut für Planungsrecht al Universității Westfalice din Münster, Germania, condus de prof. univ. dr. Hans D. Jarass.

⁹ A se vedea B. Sousi-Roubi, *Droit bancaire européen*, Dalloz, Paris, 1995, p. 1: „dreptul bancar european este descriția sistemului grație căruia instituțiile de credit pot să-și exercite liber activitățile în sânul pieței comune”.

dreptului privat, cât și a celui public, proceduri fiscale atât de necesare evaluării afacerilor, dar și trecerea în revistă a instrumentelor contractuale indisponibile desfășurării unei afaceri de succes.

Dreptul afacerilor desemnează un ansamblu de reglementări legale care vizează o problematică vastă și se referă la activitățile comerciale în diversitatea lor de manifestare – obligațiile comerciale propriu-zise, contractate de către comercianți, mai exact, contractele și documentele comerciale, dar și obligațiile comerciale profesionale – adică acele îndatoriri care revin comercianților ca obligații profesionale specifice, precum și alte aspecte în care se concretizează sau care condiționează activitatea din domeniul afacerilor, cum sunt: raporturile de muncă, raporturile fiscale la care participă agenții economici în calitate de contribuabili, instituțiile publice cu atribuții în acest domeniu, publicitatea, concurența comercială¹.

În lucrările economice, termenul de „afacere” (considerat sinonim cu termenul „business”) desemnează o „activitate exercitată de unități productive, comerciale, financiare din sectorul privat sau public”.

În doctrina comercială de dată recentă, conceptul de „afacere” a fost explicat în sensul că semnifică, într-o accepțiune restrânsă, actele de comerț sau o operațiune comercială; în sens larg, s-a statuat că afacerea vizează „viața unei întreprinderi de la înființare până la încetarea existenței sale”².

Am dori să reliefam importanța dreptului pentru economiști citându-l pe profesorul dr. jur. Harald Hermann³ de la Universitatea Friedrich-Alexander din Erlangen-Nürnberg.

„Economiștii nu studiază dreptul pentru a deveni niște juriști de o clasă inferioară, ci pentru a deprinde informațiile juridice necesare în activitatea comercială pentru buna desfășurare a afacerii. Ei nu vor fi puși în situația de a învăța dreptul succesiunilor sau dreptul familiei, ci vor aprofunda dreptul afacerilor, dreptul întreprinderii și dreptul muncii, pentru a le fi un sprijin în activitatea practică.”

¹ A se vedea A. Miff, *Dreptul afacerilor și legislație în turism. Note de curs*, Ed. Efes, Cluj-Napoca, 2005.

² C. Vivante, *Principii de drept comercial*, Ed. Cartea Românească, București, 1928, p. 10.

³ Șeful catedrei de drept privat și drept economic.

Tema II

La început a fost... „IDEEA”

Orice afacere începe cu procesul de decizie personală a individului, a antreprenorului, care se hotărăște să riște, să sacrifice timpul sau să facă opțiuni de investiție a capitalului.

Potrivit prevederilor legale, noțiunea „profesionist” prevăzută la art. 3 din Codul civil include categoriile de comerciant, întreprinzător, operator economic, precum și orice alte persoane autorizate să desfășoare activități economice sau profesionale, astfel cum aceste noțiuni sunt prevăzute de lege, la data intrării în vigoare a Codului civil. Din punctul nostru de vedere, profesionist este cel care ia inițiativa de a desfășura o activitate lucrativă, adică antreprenorul care dezvoltă o întreprindere comercială sau o activitate cuprinsă în sfera profesiilor liberale.

Potrivit noii legislații inaugurate de Noul Cod civil, în toate actele normative în vigoare, expresiile „acte de comerț”, respectiv „fapte de comerț” se înlocuiesc cu expresia „activități de producție, comerț sau prestări de servicii”. Misiunea economică a antreprenorului este de a crea din simple acte de comerț activități de producție, comerț sau prestări de servicii, transformând ideea în sursă de prosperitate și beneficii financiare. Profesionistul transformă ideea de afaceri într-o activitate profitabilă constând în exploatarea unei întreprinderi, adică exercitarea sistematică, de către una sau mai multe persoane, a unei activități organizate ce constă în producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri sau în prestarea de servicii, indiferent dacă are sau nu un scop lucrativ.

Ideile de afaceri iau o formă concretă prin definirea cadrului legal de structurare a acestora, fiind codificate în Clasificarea Activităților din Economia Națională (denumită în cele ce urmează CAEN). Astfel, orice idee de afaceri trebuie să fie codificată sub forma unui cod de trei cifre desemnând domeniul principal de activitate sau un cod de patru cifre desemnând obiectul principal sau/și obiectele secundare de activitate. Aceste informații vor fi ulterior disponibile fiecărei persoane interesate în Certificatul constatator eliberat de Oficiul Registrului Comerțului – pentru cei care au obligația să se înscrie la Registrul Comerțului și definește capacitatea de exercițiu a persoanei juridice, adică abilitatea dată prin lege de a încheia acte juridice și de a exercita fapte juridice cu scopul realizării obiectului principal sau secundar de activitate.

CAEN constituie cadrul unitar de interes general, a cărei utilizare este obligatorie pentru ordonarea informațiilor referitoare la activitățile economice și sociale. CAEN se aplică în toate domeniile de activitate economică și socială și este obligatorie pentru toate organele administrației publice și locale, unități bugetare, agenți economici, indiferent de forma de proprietate, organizații patronale, sindicale, profesionale și politice, fundații, asociații și alte persoane fizice și juridice, la completarea documentelor oficiale ori de câte ori se cere precizarea activității. Această clasificare a fost proiectată pentru a permite gruparea pe criterii de omogenitate a datelor referitoare la „unități statistice”, cum ar fi, de exemplu, o uzină sau un grup de uzine ce constituie o entitate economică, o întreprindere.